

SAMENVATTING

Wij staan voor maatschappelijke uitdagingen, als burgers, als bedrijfsleven, als wetenschappers, als overheid. Deze uitdagingen stellen ons voor opgaven, maar vormen ook kansen. Voor bedrijven zijn ze de markten van de toekomst, voor ambitieuze ondernemers een perspectief op nieuwe waardecreatie. Voor creatieve wetenschappers zijn ze een pad naar wetenschappelijke en maatschappelijke erkenning. Voor burgers zijn ze een uitnodiging tot betrokkenheid in de ontwikkeling van een veiligere, duurzamere en gezondere samenleving. Voor de overheid vormen maatschappelijke uitdagingen een mogelijkheid en een oproep om zich in een nieuwe rol te profileren. Soms is dat als participant en ondersteuner, vaak als makelaar of regisseur van een gezamenlijke aanpak, en soms als ondernemende voortrekker. Maatschappelijke uitdagingen vragen in onze tijd om een overheid die met kennis van zaken weet te inspireren en te motiveren, die rolvast is en consistent beleid voert.

De AWT (Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid) vindt dat we de potentie van maatschappelijke uitdagingen in Nederland beter kunnen benutten. Topsectoren en kennisinstellingen hechten al veel belang aan het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen. Tegelijkertijd constateert de AWT dat daadkracht en coördinatie in de praktijk nog te wensen overlaten. Daarmee worden kansen gemist.

De aanbevelingen rusten op drie pijlers: leiderschap, *governance* en marktontwikkeling. Waar maatschappelijke uitdagingen in het geding zijn, is er behoefte aan meer leiderschap, aan gezamenlijke verantwoordelijkheid, initiatief en regie. Leiderschap is nodig om urgentie te creëren, prioriteiten te stellen, deze uit te dragen, te inspireren en continuïteit te garanderen. Goed leiderschap en helderheid omtrent verantwoordelijkheden maken *governance* gemakkelijker en faciliteren een productieve samenwerking tussen overheid en veldpartijen, en tussen het ministerie van Economische Zaken en de betrokken vakdepartementen of vakdirecties. Een overheid die leiderschap toont, biedt daarmee houvast aan bedrijven en kennisinstellingen. Een goede samenwerking kan als antwoord op maatschappelijke uitdagingen de creatie van nieuwe markten ondersteunen.

De AWT is er van overtuigd dat de drie pijlers gezamenlijk een stevige basis vormen waarop een nieuwe dynamiek in Nederland kan ontstaan. Deze dynamiek zal helpen om economische en maatschappelijke waarde te creëren op basis van maatschappelijke uitdagingen. In dat kader formuleert de AWT de volgende – korte samengevatte – aanbevelingen (zie de hoofdtekst voor de volledige aanbevelingen):

AAN DE REGERING:

1. **Toon meer leiderschap.** Bouw voort op het topsectoren- en profileringsbeleid, en zorg daarbinnen inzake de maatschappelijke uitdagingen voor inspirerend en effectief leiderschap. Inspireer en moedig bedrijven en kennisinstellingen aan tot *Dutch solutions voor global challenges*. Sluit waar mogelijk aan bij industrieel leiderschap.
2. **Zorg voor meer focus.** Kies samen met het relevante veld van bedrijven, kennisinstellingen en universiteiten voor een beperkt aantal thema's of icoonprojecten: punten aan de horizon. Neem hiervoor deelthema's binnen de *Grand Challenges* van Horizon 2020. Selecteer die deelterreinen waarop Nederland kan uitblinken en leg keuzes en financiering – tot 2020 – vast.

3. **Bevorder marktcreatie.** Help markten ontstaan voor producten en diensten die bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke uitdagingen. Faciliteer markten voor duurzaam geproduceerde producten via regelgeving, de aanpak van marktverstoringen en innovatiegericht overheidsaankoopbeleid.
4. **Trek nadrukkelijk samen op.** Neem de regie, investeer in onderling vertrouwen tussen departementen en treed gezamenlijk naar buiten: 'je gaat er samen over'.

DE AWT BEVEELT DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN AAN:

1. **Zet binnen het topsectorenbeleid meer in op maatschappelijke uitdagingen.** Doe dit samen met bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden. Zet deze koers in door: i) samen in te zetten op een aantal, binnen de *Grand Challenges* te selecteren, Nederlandse zwaartepunten; ii) intensiever samen te werken met andere departementen; iii) de *governance*-structuur van de topsectoren zo in te richten dat er meer ruimte is voor een adviserende rol van de vakdepartementen; iv) de bijdrage van de topsectoren aan de maatschappelijke uitdagingen met specifiek instrumentarium te stimuleren; v) samen een beter gebruik te maken van het hele scala van beschikbare beleidsinstrumenten om transitieagenda's te realiseren en daarbij meer de ruimte op te zoeken binnen de Europese regels.
2. **Lever maatwerk.** Maatschappelijke uitdagingen verschillen van elkaar in de mate waarin en de manier waarop ze binnen de kaders van het topsectorenbeleid geadresseerd kunnen worden. Varieer de aanpak.

DE AWT BEVEELT DE MINISTER VAN OCW AAN:

1. **Meer profilering op maatschappelijke uitdagingen.** Moedig universiteiten, hogescholen en kennisinstellingen aan om zich in het kader van hun profilering nog meer te richten op de, door Nederland te selecteren, zwaartepunten binnen de *Grand Challenges*. Stem de toewijzing van overheidsmiddelen hierop verder af. Doe dit in dialoog met besturen van universiteiten en kennisinstellingen, NWO en de vakdepartementen.
2. **Een meer gezamenlijk optreden in Brussel.** Zorg voor een optimale aansluiting op Horizon 2020 vanuit Nederland door de vakdepartementen en betrek het veld intensiever daarbij.

DE AWT BEVEELT DE MINISTERS VAN DE ANDERE VAKDEPARTEMENTEN AAN:

1. **Wees meer innovatiegericht.** Neem medeverantwoordelijkheid voor kennisontwikkeling en innovatie binnen de topsectoren. Zet zoveel mogelijk, *binnen de context van het topsectorenbeleid*, in op de gezamenlijk gekozen zwaartepunten die binnen het domein van het departement liggen. Wees hierbij regisseur en zo nodig voortrekker.
2. **Neem initiatief.** Zoek meer de dialoog met het ministerie van Economische Zaken over de eigen onderzoeks- en innovatieagenda waar die geadresseerd kan worden binnen het topsectorenbeleid.
3. **Breng expertise in huis.** Investeer meer in eigen (technische en sociaalwetenschappelijke) vakkennis op het terrein van de maatschappelijke uitdagingen binnen het domein van het departement en realloceer zo nodig bestaande departementale capaciteit, zodat het departement de rol van gezaghebbende gesprekspartner in de relatie met bedrijven en kennisinstellingen beter kan spelen.

Het opvolgen van deze aanbevelingen kan ervoor zorgen dat Nederland voorop komt te lopen in Europa: langs deze weg ontstaat een geïntegreerde aanpak van de drie, in Horizon 2020 gescheiden, pijlers: wetenschappelijke excellentie, industrieel leiderschap en maatschappelijke uitdagingen.